

Yerel Basın-Siyaset İlişkisi Ekseninde *Hakikat* Gazetesinin (1949-1955) Yerel Siyasetteki Rolü

The Role of the Newspaper *Hakikat* (1949-1955) in Local Politics in the Context of Local Press-Politics Relationship

Dilara Nergishan Koçer, Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İletişim Fakültesi,
E-posta: dkocer@cumhuriyet.edu.tr,
ORCID ID: 0000-0002-4862-9698
Araştırma Makalesi/Research Article

Öz

Anahtar Kelimeler:

Hakikat Gazetesi, yerel
basın, yerel siyaset,
çok-partili dönem,
Demokrat Parti

2. Dünya Savaşı sonrası Türkiye’de çok-partili sisteme geçişle birlikte, siyasal alanda kamuoyu daha önemli hale gelmiştir. Diğer yandan, basın da hem siyasete ilgisi hem de toplum üzerindeki ağırlığı artmıştır. Bu dönemde özellikle yerel basında sayıca önemli bir artış görülür. Bu çalışma, bu geçiş döneminde, 1949 yılında Sivas’ta yayınlanmaya başlayan *Hakikat* gazetesini ele almaktadır. Çalışmada *Hakikat*’in yerel basın özelliği/niteliği ve yerel siyasetteki rolü incelenmektedir. Bu çerçevede çalışma, içerik analizi yönteminin kullanıldığı nitel bir araştırmadır. Gazetenin Milli Kütüphane’deki çevrim içi erişime açık sayıları arasından rastgele örneklem yöntemiyle seçilen, Ağustos 1949-Ekim 1950 dönemine ait 15 sayı içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. *Hakikat* gazetesi, çok partili sisteme geçişten sonra Sivas’ta muhalefet partisini destekleyen ilk gazete olması açısından önem taşır. Çalışmada, gazetenin yerel basın özelliğinin son derece yetersiz olduğu ama yerel siyasette önemli rol oynadığı, taraflı bir kamuoyu oluşturduğu ancak yine de çok sesliliğin oluşumuna katkı sağlayarak demokrasiye geçiş sürecine hizmet ettiği sonucuna varılmıştır. Çalışmanın, *Hakikat* gazetesi ve Sivas yerel basın tarihine ve yerel basın-siyaset ilişkisi ile ilgili literatüre katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Abstract

Keywords:

Hakikat Newspaper,
local press, local
politics, multi-party
era, Democratic Party

This study examines the newspaper *Hakikat*, which was first published in Sivas in 1949 during transition period to the multi-party system (1945-1950). In this study, local press quality of *Hakikat* and its role in local politics are examined. Within this framework, this study is a qualitative research in which content analysis method is used. Fifteen issues of the newspaper released in the period between August 1949-October 1950 were determined via random sampling method among issues of the newspaper accessible online in the database of the National Library. *Hakikat* is a significant newspaper as it was the first opposition newspaper published in Sivas after transition to multi-party system. According to the findings, it was concluded that the newspaper can be hardly considered to be a local newspaper, but it played a significant role in local politics, and created biased public opinion. It still contributed to the creation of polyphony and the democratic transition process. It is thought that the study will contribute to research into history of the newspaper *Hakikat* and local press in Sivas and to the literature on the relationship between the local press and politics.

Başvuru Tarihi: 10.05.2022

Yayına Kabul Tarihi: 18.07.2022

Koçer, D. N. (2022). Yerel basın-siyaset ilişkisi ekseninde *Hakikat* Gazetesinin (1949-1955) yerel siyasetteki rolü. *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi (KIAD)*, (9), 68-89. DOI: 10.56676/kiad.1115016

Giriş

Türkiye’de yerel basın, bilgi ve haber verme işlevinin dışında bir misyon ve öneme sahiptir. Milli mücadele döneminde işgal güçlerine karşı toplumsal birliğin oluşturulmasında ve direnişin örgütlenmesinde yerel basın önemli rol oynamıştır. Çok partili sisteme geçişte, halkın demokrasi kavramıyla tanışması, yeni partilerin tanıtılması ve muhalefet bilincinin oluşmasında da yerel basın tarihi sorumluluğa sahiptir. 2. Dünya Savaşı sonrasında tek-partili sistemden çok-partili sisteme geçişin yaşandığı Türkiye’de basının önemi ve rolü değişip güçlenmiştir. 1945 yılında siyasal partilerin kurulmasına izin verilmesinin ardından gazete sayısında önemli bir artış olurken, basın üzerindeki kısıtlamalar gevşetilmiş ve çok sesli yayın dünyası oluşmaya başlamıştır.

Bu geçiş dönemiyle (1945-1950) çok partili rekabetçi bir siyasal yaşam başlamıştır. Sivas’ta ise yerel basın teksesliliği korumaya devam etmektedir. Sivas’ta, iktidarın sözcüsü olan bir gazete her zaman var olmuştur ve 1949 yılında şehirde yayınlanan tek gazete, CHP’nin sözcüsü olan Ülke gazetesidir. Sivas şehri aynı yıl Mart ayında *Hakikat* gazetesinin kurulmasıyla, iktidarın kontrolü dışında/iktidardan bağımsız bir gazeteye kavuşmuştur. Bu çalışma, Sivas basın tarihinde böylesine özel bir yeri olan *Hakikat* gazetesini incelemektedir. Sivas basın tarihi, üzerine fazla çalışmanın olmadığı bir alandır. *Hakikat*’in tarihi, gazete aralıklı olarak ve farklı isimlerle yayınlanmış ve bugün de yayınlanmaya devam etmekte olduğundan, farklı dönemlerden oluşmaktadır. Bu açıdan, bu çalışma gazetenin ilk dönemine (1949-1955) odaklanan nitel bir çalışmadır. Çalışmada ilk önce yerel basın olgusu, Türkiye’de yerel basının tarihsel gelişimi ve rolü değerlendirilmektedir. Gazetenin kimliği ve niteliğine dair temel bilgiler tespit edildikten sonra çalışma gazetenin içeriği üzerine odaklanmaktadır. Gazetenin Milli Kütüphane’deki çevrim içi erişime açık sayılarından, rastgele örneklem yöntemiyle belirlenen Ağustos 1949-Ekim 1950 dönemine ait 15 sayı içerik analizine tabi tutulmuştur. Ayrıca yerel basın-siyaset ekseninde, *Hakikat*’in yerel siyasetteki rolünü/işlevini ortaya çıkarmak amacıyla yazı ve haber örnekleme içerik ve haber dili açısından daha detaylı olarak incelenmektedir. Bu çalışma, *Hakikat* gazetesini odağa alan ilk çalışma olarak önem taşımaktadır. Çalışmanın, *Hakikat* gazetesi ve genel olarak Sivas yerel basın tarihine ve yerel basın-siyaset ilişkisini inceleyen literatüre katkıda bulunacağı öngörülmektedir.

Enformatik ve Demokratik İşlevleriyle Yerel Basın

Türkiye’de ulusal/yaygın basın kimliği taşıyan gazeteler İstanbul merkezlidir. Yerel basın içinse “Anadolu basını” ya da “taşra basını” tanımlamaları yapılmaktadır. Aslında İstanbul’un bir ilçesinde yayınlanan bir gazete de, yerel gazete olarak tanımlanmaktadır. Diğer yandan, Forrer’in (1992, s. 166) yerel/bölgesel basınla ilgili yaptığı genel tanıma göre 500 binin altında basılan gazeteler için yerel gazete tanımı kullanılmaktadır. Gezgün (2007, s. 10) ise işlev bakımından düşünüldüğünde yerel basınla ulusal/yaygın basın arasında keskin çizgilerle bir ayırım yapılamayacağını söyler.

Genel bir bakışla yerel basın “Yalnızca belirli bir bölgede yayımlanan ve okunan, ulusal haberlerden farklı olarak, yerel haberlerin ve konuların yer aldığı gazeteler” (Girgin,

2001, s. 160) olarak tanımlanabilir. Vural (1996, s. 1060) yerel basını “...sınırları dar ve tanımlanmış bir bölge – ki bu bölge yalnızca bir kent ya da kasaba olabilir – o bölge halkını haberdar etmeye (bilgilendirmeye), eğitmeye, eğlendirmeye ve o bölgede kamuoyunun serbest oluşumunu sağlamaya yönelik yayıncılık faaliyeti içinde bulunan, bölge halkının iletişim kurumu özelliği taşıyan kitle iletişim aracı ya da araçlarının bütünüdür.” şeklinde tanımlar.

Basının en temel işlevi haber ve bilgi vermektir. Bu işlevin yarattığı katma değer açısından bakıldığında ise basın kamuoyu oluşturmak, demokrasiye hizmet etmek, toplumsallaşmaya katkıda bulunmak, kimlik ve aidiyet oluşumunda rol oynamak gibi işlevlere hizmet etmekte ve sorumluluk taşımaktadır. Gezgin (2007, s. 178) de yerel basını tanımlarken, yayımlandığı dar bölgede kamu hizmetlerinin halka duyurulmasını, yöneticilerin halk adına denetlenmesini, halkın sorun ve taleplerinin yöneticilere iletilmesini ve toplumsal kimliğin inşasını sağlayan kitle iletişim araçları olduğunu söyler. Girgin (2001, s. 142) de basının görevlerini şu şekilde sıralar: Günlük olayları doğru, mantıklı ve tam olarak sunma, kanaat ve eleştiri forumu olma, toplumdaki grupların kanaatlerini birbirlerine duyurma, toplumun amaç ve değerlerini sunma ve açıklama, yansıttığı bilgi ve düşünceleri toplumun tüm üyelerine aktarma. Tüm bu görevler, doğal olarak, yerel basının da görevleri olmaktadır.

Basının toplumsal/toplumsallaştırma işlevi, özellikle yerel basın açısından daha da önem kazanmaktadır. Yerel basının yayınladığı fotoğraf ve haberler, ele aldığı konu ve sorunlar, kentteki kültür ve sosyal etkinliklere dair bilgiler bireylere “yaşanan yer” duygusu aşılama, o yörenin parçası olduğu düşüncesini kazandırmakta başlıca etkidir (Vural, 1996, s. 1063). Bu açıdan yerel basın bireylerde toplumsal aidiyet duygusu yaratmakta, kimlik oluşumuna hizmet etmektedir. Basın çalışanlarının, büyük şehre göre halka daha yakın, hatta iç içe olduğu düşünülürse, yerel basın halkın “moral kaynağı” (Girgin, 2001, s. 162) da olmaktadır. Yerel basının faaliyetleri, yörenin insanları arasında dayanışma ve yardımlaşma gibi değerleri oluşturmayı, pekiştirmeyi sağlar (Köse ve Bakan, 2010, s. 16-17).

Genel olarak basın demokratik işleyişin zorunlu bileşenlerinden biridir. Basın, ilk görevi enformasyon ve bilgi taşımak olan kitle iletişim aracı olarak ve eğitsel bir işlevi yerine getirerek demokrasi kültürünün gelişmesinde rol oynamakta ve demokrasinin yayılmasında sorumluluk taşımaktadır. Gazetelerin, bilgi vererek kanaat oluşumunu sağlayan en önemli araçlar olduğu genel olarak kabul edilmektedir (Bektaş, 2018, s. 92). Dolayısıyla, basın halkın siyasal karar alma süreci içinde en başta gelen, en belirleyici araçlardan biri konumundadır. Siyasi partilerin ve temsilcilerinin görüşleri, politikaları ve uygulamaları hakkındaki bilgiler, ancak kitle iletişim araçları sayesinde yayılabilmektedir. Gurevitch ve Blumler (1997, s. 203-204) da haberlerin enformasyon aktarma açısından verimsiz bir mekanizma olmakla birlikte özgür basının, iktidarı elinde tutanların yurttaşlara karşı siyasal sorumluluklarını hatırlatması açısından önemine dikkat çeker. Diğer yandan, basın demokratik siyasette yaşamsal önemde bir köprü görevi görmektedir çünkü “...siyasal dünya ile sıradan insanların bu dünyayı algılayışları arasında devasa bir uçurum” vardır. Basın bu kafa karıştırıcı ve uzaktaki dünyayı, sıradan insanın

algılayabileceği biçimde aktarmaktadır. Ayrıca basın, sıradan insanın siyasal konulara duyarlı hale gelmesi açısından ayartıcı olmaktadır. Dramatize etme eğilimi ve şiddetli çatışma göstererek basın, kalabalıkları sürüklemekte ve siyasal konularla ilgilenmesi için halkı uyarmaktadır.

Yerel gazeteler de öncelikle halkı bilgilendirmek için yayınlanırken, bir yandan da halkın kanaatlerini etkilemekte ve kamuoyu oluşturmaktadır. Vural (1996, s. 1062) da yerel basının kamuoyu oluşturmadaki önemine işaret eder. Buna göre, yerel kamuoyunda bireylerin çıkarları birbiriyle daha yakın ilişki içindedir. Bu yüzden ortaya çıkan tepki/ortak ses de o düzeyde güçlüdür. Başka bir deyişle, "...yerel kamuoyu aslında ulusal düzeyde oluşan ve daha geniş bir alana yayılan diğer gruplaşmalara göre çok daha etkili, keskin ve güçlü bir özellik taşımaktadır." Bu bağlamda Güreli (2007, s. 173) yerel basının demokrasi açısından büyük önem taşıdığını, demokrasi bilincinin önce yerelde kök salarak ülke geneline yayıldığını söylemektedir. Yerel basının çoksesliliği ve yerel yönetimin denetlenmesini tam anlamıyla yerine getirmesi halinde demokrasinin sağlıklı işlemesi mümkün olacaktır. Çünkü ancak özgür ve bağımsız bir basın "Yönetimin perde arkasını, aksaklıkları, yolsuzlukları" dile getirebilir. Halk da ancak bu şekilde bilgilenebilir ve siyasal kararlar alıp tercihte bulunabilir. Schneider ve Raue (2002, s. 201) da yerel gazetenin, farklı görüşlerin ve dedikoduların paylaşıldığı Pazar yeri gibi olduğunu, yöredeki elitleri kontrol ederek demokrasiye güç kazandırdığını söylemektedir. Gezgin (1998, s. 8) de demokrasi kültürünün yayılması açısından, karmaşıklaşan toplumda merkezden yerele doğru yönelimin gereğini işaret ederek, bu gereksinimin demokrasi ve yerel basın arasındaki ilişkiyi ortaya koyduğunu söyler. Köse ve Bakan (2010, s. 16) da yerel basının dolayısızlığının önemine dikkat çeker. Yerel basının dolayısızlığıyla, köylerden, ilçelere yayılan bilgi akışının, ulusal basın organlarının yaratmış olduğu boşlukları doldurabileceğini öne sürer. Böyle bir bilgi akışı da sağlıklı bir demokratik temsile kuramsal altyapı oluşturmaktadır. Nalcıoğlu (2007, s. 202) da yerel basının güçlü olduğu yerlerdeki insanların "...demokrasiye, kişilik haklarına, toplum olarak ortak haklarına daha kuvvetli sahip çıktıkları gibi", istek ve gereksinimlerini daha kolay dile getirebildiklerini ve bunların işleyişini takip edebildiklerini ifade eder.

Yerel basın, yayımlandığı dar bölgeyle ilgili haberleri yayınlayarak, o bölgenin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Çünkü yaşadığı çevredeki olaylar/gelişmeler hakkında bilgi sahibi olan birey bu sorunlara duyarsız kalamaz. Dolayısıyla, yerel basın bu sorunların çözümüne yönelik ortak amaç ve dayanışma yaratacaktır. Bu da o bölgenin gelişimine katkı sağlayacaktır (Gezgin, 2007, s. 178). Diğer yandan yerel basın şehrin ekonomisi de katkıda bulunabilmektedir. Yerel basın yerel kamuoyunu harekete geçirerek, şehirde çeşitli yatırımların, uygulama ve projelerin gerçekleştirilmesini sağlamada rol oynamaktadır. Bu açıdan, yerel basının asıl hedefi yerel yönetim, yerel örgüt ve kurumlardır. Yerel basının etkisiyle, şehirde yeni istihdam olanakları, yeni iş kolları yaratacak sanayi yatırımlarıyla ilgili yerel kamuoyu oluşturulabilmektedir (Vural, 1997, s. 101).

1950'ye Kadar Türkiye'de Yerel Basının Kısa Tarihi

Türkiye'de yerel basın Osmanlı döneminde, taşradaki yerel yönetim yapılanması içinde doğmuştur. 1860 yılında Beyrut vilayetinde çıkarılan Hadikat al-Ahbar gazetesi ilk yerel gazetedir. Merkezin taşra ile iletişimini sağlayan bu gazeteler yerel yönetimin resmi sözcüsü olmuştur. Valiliklerin kırtasiye ihtiyaçlarını karşılayan vilayet matbaalarında yayınlanan yayınlar, resmi bildirimlerin halka duyurulmasını sağlamış, yerel kültürel ve yayıncılık faaliyetlerini gerçekleştirmiş, eğitim işlevini yerine getirmiştir. Ayrıca vilayet matbaalarından özel kişilerin de yararlanmasına izin veren düzenleme sayesinde özel yayıncılığın doğuşuna ortam sağlanmıştır. (Koloğlu, 1993, s. 16; Girgin, 2001, s. 85). Yerel basın 20. yüzyılda ulusal kurtuluş mücadelesinde, yeni devletin kuruluşunda ve yeniden yapılanmasında rol oynamıştır (Öztoprak, 1981; Koloğlu, 1993; Vural, 2007, s. 339).

1. Dünya Savaşı'nın bitimiyle birlikte Anadolu basını Milli Mücadele'nin bir parçası haline gelmiştir (Koloğlu, 1993, s. 16; Girgin, 2001, s. 104-112). İstanbul basınının aksine, Anadolu basını çoğunlukla ülkenin işgaline karşı çıkan yayınlar yapmış, Anadolu'daki halkın ulusal bağımsızlık mücadelesine katılmasını sağlamak amacıyla kamuoyu şekillendirmeye yönelik bir faaliyet içine girmişlerdir. Mustafa Kemal savaşta haber/bilgi akışı ve kontrolünü sağlamak için bir ağ oluşturmaya başlamıştır. Önce 1919'da Sivas'ta İrade-i Milliye gazetesi, sonra 1920'de Ankara'da *Hâkimiyet-i Milliye* gazetesi kurulmuştur. Çeşitli şehirlerdeki gazetelerin bu ağa katılmasıyla "Anadolu'nun ortasında, İstanbul'dan bağımsız, hatta onu yönlendiren bir yerel basın oluşmuştur." (Koloğlu, 1993, s. 16). Dolayısıyla, savaş sonrası başlayan mütareke döneminde, İstanbul'da işgal güçleriyle uzlaşmayı savunan Mütareke basını ile Anadolu'da Mustafa Kemal'i/Kurtuluş Savaşı'nı destekleyen Milli Mücadele basını oluşmuştur. Savaş süresince Anadolu'da çıkan gazete sayısı yüz civarındadır ve ülkenin her köşesine yayılmıştır. Örneğin Artvin'de *Yeşil Yuva*, Trabzon'da *İstiklal*, Kastamonu'da *Açık Söz*, Muğla'da *İnkılap*, Konya'da *Öğüt* (Topuz, 2003) gazeteleri, çok zor şartlar altında da olsa halkı Milli Mücadele hakkında bilgilendirmeye ve bilinçlendirmeye çalışmıştır.

Cumhuriyet'in ilanı sonrasında ise yerel basının gücünün azaldığı görülür. Yerel basın ülkedeki genel basın politikasından bağımsız değildir. Yeni devletin inşası sürecinde hilafetin kaldırılmasına ya da devrimlere karşı, aleyhte yayın yapan yerel gazeteler kapatılmıştır. 1925'te çıkarılan Takrir-i Sükûn Kanunu iktidarın basın üzerinde tasarruf etme yetkisi tanımaktadır. 1931 Basın Kanunu da hükümete gazete kapatma yetkisi vermiştir. Bundan sonra, ulusal basın gibi yerel basın da Tek-parti iktidarının çizgisine uygun bir yayın politikası izlemeye başlamıştır. Yerel basın da, Koloğlu'nun (1993, s. 16) deyişiyle, "iktidar övücülüğü" yapmak zorunda kalmıştır. Bu durum yerel basının etkinliğini kaybetmesine yol açmıştır. Ekonomik ve teknik açıdan bakıldığında da, Cumhuriyet'in tek parti sisteminde, otoriter basın anlayışının hakim olduğu dönemde basın 'tamamen' CHP'ye bağımlı durumdadır (Koloğlu, 2020, s. 124). Gazeteler, kağıt, diğer malzemeler ve makine ithali açısından iktidarın kararlarına bağımlıdır. Gazetelere Resmi İlan dağıtımı ise ancak 1937 yılında başlamıştır. İlan dağıtımı da yine iktidarın kontrolü altındadır. Bu dönemde özel reklam geliri olmadığından gazetelerin hükümetin

maddi yardımıyla, resmi ilan dağıtımını sayesinde yaşaması ancak mümkün olmaktadır. 2. Dünya Savaşı'nın başlaması ardından, 1940 yılında sıkıyönetimin ilan edilmesiyle artık basın özgürlüğünün lafı edilmez olmuştur (Topuz, 2003, s. 169). Savaş yıllarında çekilen kâğıt sıkıntısı ve radyonun haber hızıyla yarışmanın olanaksızlığı yüzünden yerel basın "büsbütün" gerilemiştir (Koloğlu, 1993, s. 17). Diğer yandan, Halkevlerinin kuruluşundan itibaren yürütülen etkinlikler sayesinde kültür dergilerinde büyük bir atılım görülmüştür.

1945 yılı sonrası çok- partili sisteme geçişle basının ilgisi siyaset üzerinde yoğunlaşmıştır. 1951 yılında yayınlanmakta olan 63 günlük gazeteden 56 tanesinin 1945'ten sonra yayınlanmaya başladığı (Koyukan, 1995, s. 169) düşünülürse basında büyük bir canlanma olduğu daha iyi anlaşılabilir. Bu dönemde basın özgürlüğü genişlerken, yeni partilerin doğuşuyla, partileri destekleyen gazeteler ortaya çıkmıştır. Bu dönemde basın DP'nin en büyük destekçisi olmuştur (Yeşilçayır, 2011, s. 173). Koyukan (1995, s. 169) da adında "demokrat" kelimesinin geçtiği gazetelerin tüm Anadolu'da yayıldığını söyler. Koloğlu (1993, s. 17), bu dönemde sayıca önemli artış gösteren yerel basının siyasi ağırlığına dikkat çeker: İstanbul gazetelerinin % 60'ı, yerel gazetelerin ise % 83'ü siyasi gazetedir. Dolayısıyla, yerel basın Kurtuluş Savaşı döneminde halkı bütünleştirmek ve milli mücadeleye destek vermenin dışında, 1945'e kadar önemli bir varlık/işlev gösterememiştir. Koloğlu'nun (2006, s. 126) da belirttiği gibi, basın Cumhuriyet'in tek-parti rejimine uygun, tek sesli ve güdümlü bir yapıya dönüşmüştür. Yerel basın ancak ülkedeki siyasi hareketlilikle yeniden canlılık kazanmaya başlamış, bu da, yerel basının yerelliğinden çok siyasal etkinliğini ön plana çıkarmıştır.

Sivas Yerel Basını ve Çok-partili Döneme Geçiş

Koloğlu'nun (1993, s. 16-17) çalışmasına göre, 1919-1938 yıllarında Türkiye'de yayınlanan gazete sayısı 582'dir ve bunların 176'sı İstanbul'da yayınlanmıştır. 13 ilde on ve daha fazla gazete yayınlanırken, 11 ilde sadece birer gazete vardır ve 10 ilde hiç gazete yoktur. Buna göre Sivas, sadece bir gazetenin yayınlandığı yerlerden biridir. Dolayısıyla, aslında Sivas, yayıncılık kültürü açısından ülkenin birçok yerine göre geri kalmıştır. Oysa Sivas'ta gazetenin tarihi 19. yüzyıla dayanmaktadır. Vilayet gazetesi olan *Sivas Gazetesi* 1878 yılında yayınlanmaya başlamıştır. Bu gazete 1941 yılına kadar faaliyetini sürdürmüştür. İlk özel gazete olan *Kızılırmak* ise 1909 yılında yayınlanmıştır. Gazete 1925 yılında CHP'nin yayın organı olmuştur. *Kepenek*, *Sivas Postası* gazeteleri de 1938 yılında kısa süreli yayın hayatında kalmıştır. 1945 yılında kurulan Ülke gazetesi de CHP'nin yayın organıdır ve bir sene sonra milletvekili Kemal Kitapçı'ya devredilerek özelleştirilmiştir. Aynı yıl *Kızılırmak* da kapanır. 1949 yılında *Hakikat* gazetesi yayınlanmaya başlamıştır. Tek-parti dönemi boyunca çok az sayıda gazetenin yayınlandığı Sivas'ta, 1950'ler boyunca gazete sayısında dikkate değer bir artış söz konusudur. Bu yıllarda şehirde *Düdük*, *Hücum*, *Basiret*, *Sivas İli*, *Anadolu Gazetesi*, *Dava*, *Tecer*, *Doğuş*, *Haber Gazetesi*, *Ulaş*, *Yurt* ve *Sebat* gazetelerinin yayın hayatına atıldığı görülür.

Yöntem

Bu çalışma, çok partili hayata geçiş döneminde Sivas yerel basınına incelemektedir.

Bu çerçevede, Sivas'ta 1949 yılında yayınlanmaya başlayan *Hakikat* gazetesi çalışmanın nesnesidir. Çalışma, gazetenin kimliğini ve niteliğini ortaya koymayı amaçlamakta ve şu sorulara cevap aranmaktadır:

a. *Hakikat* gazetesinin içeriğini oluşturan haber türleri ve bütün içerisindeki oranları nedir?

b. *Hakikat* gerçek anlamda bir yerel basın örneği midir?

c. *Hakikat*, yerel düzeyde siyaset için bir araç mıdır?

Bu çerçevede çalışma, içerik analizi yönteminin kullanıldığı nitel bir araştırmadır. Gazetenin yerel basın niteliğini incelemek, hangi konu ve sorunlara ağırlıklı olarak yer verdiğini tespit etmek için içerik analizi yöntemi uygulanmıştır. Çalışma, *Hakikat* gazetesinin Milli Kütüphane'de çevrim içi erişime açık koleksiyonu üzerinden yürütülmüştür. Arşiv taramasının yapıldığı tarihte gazetenin sadece Mart 1949-Aralık 1950 dönemine (22 ay) ait sayılara çevrim içi erişim mümkün olmuştur. Rastgele örneklem yöntemiyle seçilen, Ağustos 1949-Ekim 1950 tarihleri arasında yayınlanmış, her ayın ilk gününe ait 15 sayının ilk sayfaları içerik analizine tabi tutulmuştur. Diğer yandan gazetenin yerel siyasetteki rolü, siyasal haber örneklerinin içerik ve haber dili açısından incelenmesi, gazetenin sahiplik yapısı ve yerel siyasal aktörler çerçevesinde incelenmektedir.

Bal (2016, s. 258) içerik analizini belirli bir materyalin, "...kalıpları, temaları, önyargıları ve anlamları tespit etmek amacıyla" sistematik incelenmesi ve yorumlanması olarak tanımlar. Gazetede haber türleri sayfalara göre konumlandırılmamış, tüm haberler ilk sayfada kısaca yer almış, haberlerin devamına diğer sayfalarda yer verilmiştir. Bu çerçevede, ilk sayfalar üzerine yapılan bu inceleme, haber/konu çeşitliliğinin ortaya konması açısından yeterli veriyi sağlamaktadır. İlk sayfadaki makale, haber, fıkra türü tüm yazılar çalışmaya dâhil edilmiştir. Gazetenin fotoğraf kalitesi ise sorunludur ve ulusal-siyasi içerikli haberlerde çok az sayıda ve vesikalık fotoğraf kullanıldığından, bu fotoğraflar çalışmaya dâhil edilmemiştir. Örneklem alınan dönemdeki yazı/haber sayısının toplamı 203'tür. Bu haberlere önce ulusal haber-yerel haber ayrımı yapılmıştır. Daha sonra ulusal ve yerel haberler de yeniden kategorize edilmiştir. Ulusal haberler (162) başlığı altında, siyasi, uluslararası, güncel, asayiş, eğitim ve spor haberi başlıklı haberler yer almaktadır. Yerel/Sivas haberleri (41) de siyasi, kamusal işler, sosyal-kültürel, spor, güncel, asayiş kategorilerinden oluşmaktadır.

***Hakikat* Gazetesi**

2. Dünya Savaşı'ndan sonrasında, 1945 yılında siyasal sistem liberalleşirken bu süreç basında da büyük bir canlanmaya yol açmıştır. Yeni kurulan gazetelerden biri de Sivas'ta yayınlanmaya başlayan *Hakikat* gazetesidir. *Hakikat* gazetesi, çok-partili sisteme geçişten sonra, CHP iktidarından bağımsız olarak kurulan ilk gazete olarak 1949 yılında yayın hayatına başlamıştır. Sivas Valiliği tarafından hazırlanmış Sivas Kültür Envanteri web sitesinde gazete ile ilgili olarak "Sivas'ın demokrat ve muhafazakâr çevresi"

tarafından “Demokrat Parti’nin tarafında yayın yapmak üzere” kurulduğu (Sivas Kültür Envanteri, t.y.) belirtilmektedir. Nair (1999, s. 117) de *Hakikat* gazetesiyle ilgili olarak “Cumhuriyet Halk Partisi yanlısı bir gazetecilik anlayışını sürdüren Ülke Gazetesi’nin kamuoyu üzerindeki etkisini kırmak ve Demokrat Parti’nin faaliyetlerini halka duyurmayı” amaçladığını belirtmektedir.

1 Mart 1949’da çıkarılan ilk sayıda baş sayfada yayınlanan “*Hakikat* niçin Çıkıyor” başlıklı yazıda gazetenin çıkış amacı şöyle anlatılır: “*Hakikat*, yeniliğe karşı eskinin... mukavemetini biraz daha kırmak, insan hak ve hürriyetlerinin galebesini, daha kısa yoldan ve daha uygun ve mutedil şartlar yarataraktan temin etmek maksadıyla ” yayın hayatına başlamıştır. Devir bir “İntikal devri” yani geçiş devridir ve gazete “acı *Hakikat*leri” kimseyi hedef almadan söyleyerek millete faydalı olmayı amaçlamaktadır. Yazıda “Sivasın yurt bütünlüğündeki coğrafi özel mevki itibarıyla bilhassa Orta Anadolu ve Şark vilayetlerinin derterine deva bulmaya çalışmak” gibi bir özelliğinin olduğu da belirtilmektedir. Dolayısıyla gazetenin, hem demokratik değerlerin yerleşmesini sağlayacak ve hem de yöre halkının sorunlarına çare bulacak bir yerel/bölge gazetesi olarak hizmet vermeyi amaçladığı anlaşılmaktadır. Nair (1999, s. 121) bölge gazetesi olarak doğan gazetenin Samsun, Giresun, Yozgat, Kayseri, Erzincan, Erzurum, Malatya ve Kars gibi illerde günlük olarak dağıtıldığını söyler. Çeşitli kaynaklardan da, gazetenin Karadeniz’den Kars’a kadar çevre il ve ilçelere dağıtıldığı ve tirajının 10 bin civarında olduğu anlaşılmaktadır (Sivas Kültür Envanteri, 2022).

Şehrin DP’yi destekleyen ileri gelenleri basın aracılığıyla partinin sesini duyurabilmek amacıyla önce - vilayet matbaasından bağımsız olmak için – *Hakikat* matbaasını kurmuşlardır. 14 ortaklı olarak kurulan basımevinin künyesinde Neşet Dumanlı ve Ortakları ismi bulunmaktadır. Kısa bir süre sonra, 1 Mart 1949 tarihinde aynı adlı günlük *Hakikat* gazetesi yayın hayatına başlamıştır. Basımevi, Neşet Dumanlı ve Ortakları Basımevi ismini taşımaktadır ve Ziya Bey Kütüphanesi’nde faaliyete başlamıştır. Bu ortaklar, Nazım Ağacıklıoğlu, Nilüfer Damalı, Ahmet Göze, Neşet Dumanlı, Rahmi Akça, Ahmet Alıngan (Osman Güvenal adına), Cemal Göncü, Nuri Firuz, Abdullah Telli (Rıfat Öçten adına), Ali Sezerer, Mustafa Koçer, Osman Çeliker, Atıf Okutan ve Necati İnan’dır. Gazetenin sahibi olarak, ortaklık adına, eczacı Nazım Ağacıklıoğlu görülmektedir. İlk yazı işleri müdürü de yine ortaklardan Neşet Dumanlı’dır.

Dört sayfadan oluşan gazete, “Günlük Siyasi Demokrat Gazete” ibaresiyle, 5 kuruşa satışa sunulmuştur. Gazetenin sahibi, ortaklık adına Nazım Ağacıklıoğlu, yazı işleri müdürü Neşet Dumanlı’dır. Sayfa düzeni son derece amatördür. Gazete dilbilgisi kurallarına fazla dikkat etmemektedir. Özel bir başyazı yeri bulunmamaktadır, başyazar yoktur. Gazete yönetiminden kişiler ara sıra sol sütunda yazı yazmıştır. Zaman zaman sayfanın sağ alt köşesinde fıkra türü denebilecek yazılar yayınlanmıştır.

Gazetenin haber kaynakları Anadolu Ajansı (A.A.) ve Türk Ajans gibi yerli haber ajansları ile gazetenin “özel” muhabirleridir. Ayrıca, radyo da gazete için önemli bir haber kaynağıdır. Haberlerde ismi bulunanlar; Ali Yörük, Zira Zeren, Nihat Parlar, Suphi Türel, Ahmet Kağan, Mehmet Kalkaroğlu’dur. Bunların dışında makale ve fıkra türü yazılar,

Rıfat Öçten, Ahmet Göze, Ercüment Damalı, İbrahim Duygun, Cihat Baban, Zeynel Sun, Necmeddin Şardaş, Neşet Dumanlı'ya aittir.

Gazete 1955 yılında kapanmıştır. 1957 yılında *Hadiselerle Hakikat* adıyla yayın hayatına dönen gazete ancak üç sayı basılabildiği. 1977 yılında aynı adla faaliyete geçen gazete halen yayınlanmaya devam etmektedir.

Gazetenin Haber Dağılımı

Örneklem olarak alınan sayılardaki haberlerin toplamı 203'tür. Tüm haberler önce iki başlık altında toplanmıştır: Ulusal Haber ve Yerel Haber. Ulusal haberlerin oranı % 80 (79.80) gibi çok yüksek bir sayıya karşılık gelmektedir. Yerel haberlerin oranı ise % 20 (20.19) olarak tespit edilmiştir (Tablo 1).

Tablo-1: Temmuz 1949 - Ağustos 1950 Dönemi Gazetenin Haber Dağılımı

Haber Türü	Haber Sayısı	Yüzde
Yerel	41	20.19
Ulusal	162	79.80
Toplam	203	100

Ulusal haber başlığı altında 162 haber bulunmaktadır. Bunlar da siyasi, uluslararası, güncel, asayiş, eğitim ve spor haberi başlıkları altında toplanmıştır (Tablo 2).

Tablo-2: Ulusal Haberlerin Dağılımı

Siyasi	Uluslararası	Güncel	Asayiş	Eğitim	Spor
64	39	34	16	6	3

Tabloda görüldüğü üzere, gazetede en fazla siyasi habere (64) yer vermiştir. Bunlar ülke gündemine ilişkin haberler, hükümet icraatları, meclis tartışmaları, CHP ve DP ile ilgili haberlerden oluşmaktadır.

Hakikat gazetesinin siyasi haberlerinde DP ile ilgili haberlerin CHP ile ilgili haberlerden oldukça fazla olması dikkat çekmektedir. Özellikle 14 Mayıs (genel seçim) öncesi CHP ve DP ile ilgili haberlere bakıldığında CHP/iktidar aleyhine habere çok fazla rastlanmaz. Ancak DP'yi tanıtan, destekleyen, sözcülüğünü yapan bir yayın politikası göze çarpmaktadır. CHP, özellikle seçime doğru giden süreçte, sadece olumsuz bir durum olduğunda haber yapılmıştır. “ ‘D.P. seçimler için çok kuvvetlidir’”, “Demokrasi inhisar (baskı) altına alınıyor” (Damalı, 1949, s. 1), “Celal Bayar mühim bir nutuk söyleyecek” (1 Eylül 1949, s. 1), “Cumhurbaşkanı aleyhine yapıştirılan beyannameler” (1 Eylül 1949, s.

1), “D. Parti Başkanı Celal Bayar Turgutluda binlerce demokrat tarafından karşılandı” (1 Kasım 1949, s. 1), “30 bin demokratın katıldığı toplantı” (Zeren, 1950, s. 1), “Hükümet programı dün Mecliste görüşülmeye başlandı” (1 Haziran 1950, s. 1) başlıklı haberler bunlardandır.

Haber sayısı açısından uluslararası haberler (39) ikinci sırada gelmektedir. Dış dünyaya ilişkin haberler büyük ölçüde siyasi ve uluslararası gelişmeler ve sorunlara dair, dünya gündemini takip etmeyi sağlayan, ulusal açıdan önemli görülen haberlerdir. “İran-Ürdün Münasebeti” (1 Ağustos 1949, s. 1), “Balkanlarda Yeni Bir Harbe Doğru” (1 Eylül 1949, s. 1), , Ruslar İran hududunda acele olarak siperler kazıyor ve istihkamlar yapıyorlarmış (1 Temmuz 1950, s. 1), “Komünistlerin elinden bir şehir geri alındı” (1 Ağustos 1950, s. 1) gibi haberler manşetten verilmektedir. Böylece, bir ulusal siyasal gazetenin habercilik anlayışıyla, Balkan ülkeleri arasındaki çekişmeler, Ortadoğu’daki gelişmeler, Rusya ve komünizm tehlikesi gibi uluslararası boyutlu konular halkın gündemine taşınmaktadır.

Güncel haberlerin sayısı 34’tür. Bunlar sergi, bayram, deprem, yangın, afet, hava durumu, fiyatlar, atamalar, konferanslar gibi günlük olaylara/etkinliklere dair haberlerdir. Asayiş haberlerinin sayısı 16’dır ve bunlar çok büyük oranda İstanbul’da vuku bulan kaza, cinayet, saldırı, hırsızlık gibi suçlara ait haberlerdir. Eğitim başlığı altındaki haberler de sadece Ankara ve İstanbul kaynaklıdır. Bu haberler, temel eğitim ve üniversitelerle ilgili önemli tarihler ya da sayısal verilere ait bir- iki cümleden oluşmaktadır. Spor haberi başlığı altındaki haberler ise güreş ve futbol müsabakaları sonuçlarına ait ve yine bir-iki cümleden oluşan haberlerdir. “İstanbulda Ne kadar İlk Okul öğrencisi var?” (Yörük, 1949, s. 1), “Bursada yağmurlar başladı” (1 Şubat 1950, s. 1), “İstanbul sergisi bugün açılıyor” (1 Temmuz 1950, s. 1), “Balıkesirdeki Orman Yangını” (1 Eylül 1950, s. 1) gibi haberler güncel haberlere birer örnektir.

Haberlerin kaynağı çok büyük oranda Ankara ve İstanbul illeri olmakla birlikte, başka 11 il/ilçeye ait habere daha rastlanmaktadır. Bunlar, İzmir, Bursa, Amasya, Kırklareli, Samsun, Tokat, Balıkesir, Turgutlu, İnegöl, Palo (Elazığ), Göle (Ardahan)’dir. Araştırma yapılırken haberlerin hangi illere ait olduklarını belirlemede haber mahreçleri baz alınmıştır. Ancak, makale ve fıkra türü yazılar ile yeni yıl, bayram kutlama mesajları, kış saati, yaz saati, milli piyango gibi konulardaki haberlerde mahreç yoktur. Buna göre, mahreçli haberlerin toplamı 98’dir.

Tablo-3: Ulusal Haberlerin Şehirlere Göre Dağılımı

İstanbul	Ankara	İzmir	Amasya	Bursa	Samsun	Tokat	Balıkesir	Turgutlu (Manisa)	İnegöl (Bursa)	Palo (Elazığ)	Kırklareli	Göle (Ardahan)
41	37	5	4	3	1	1	1	1	1	1	1	1

Tablo 3'te Ulusal Haberlerin Şehirlere Göre Dağılımı görülmektedir. Tabloda bu şehirlerin isimleri ve bu şehirler kaynaklı haber sayısı gösterilmektedir. Bu tabloya, Ulusal Haber kategorisindeki 39 uluslararası haber dâhil edilmemiştir. Buradaki amaç, gazetede yer verilen haberlerin hangi şehirlerde olduğunu tespit etmek ve böylece gazetenin hangi bölgelere yönelik haber yaptığını ortaya çıkarabilmektir. Dolayısıyla, uluslararası haberler dışarıda bırakıldığında, Ulusal Haberler kategorisinde yer alan haberlerin 13 şehre ait olduğu görülmektedir ve haber sayısı toplamı 98'dir. Bu haberlerin Ankara'nın batısı ve doğusuna göre dağılımı da Tablo 4'te yer almaktadır. Bu 13 ilin 8'i Ankara ve batısındaki illerdir. Bu iller ve haber sayıları şöyledir: Ankara (37), İstanbul (41), İzmir (5), Bursa (3), Balıkesir (1), Turgutlu –Manisa (91), İnegöl – Bursa (1), Kırklareli (1) ve haber sayısı toplamı 90'dır. Sivas civarı iller ise Samsun (1), Tokat (1), Amasya (4), Palo-Elazığ (1) ve Göle- Ardahan (1) ve haber sayısı toplamı 8'dir. Dolayısıyla, Ulusal Haber kategorisindeki haberlerin Türkiye'nin doğusu ve batısına göre dağılımı da oransal olarak şöyledir: Ankara ve batısı kaynaklı haberlerin oranı % 92 ve Sivas civarı haberlerin oranı % 8'dir. Bu rakamlara bakıldığında *Hakikat*'in, içerik olarak bir bölge gazetesi olma iddiası geçerliliğini yitirmektedir. Onun yerine gazeteyi, ulusal kimlikte bir “yerel bölge gazetesi” olarak tanımlamak daha doğru olacaktır.

Tablo-4: Ulusal Haberlerin Bölgelere Göre Dağılımı

BÖLGE	SAYI	YÜZDE (%)
Ankara ve batısı (Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa, Balıkesir, Turgutlu-Manisa, İnegöl-Bursa, Kırklareli)	90	92
Sivas civarı (Samsun, Tokat, Amasya, Palo-Elazığ, Göle-Ardahan)	8	8
Toplam	98	100

Yerel haberin sayısı ise 41'dir (Tablo 3). Bu haberler de şu başlıklar altında toplanmıştır: Siyasi, kamusal hizmetler (yerel hizmetler), sosyal-kültürel, spor, güncel ve

asayış.

Tablo-5: Yerel (Sivas) Haberlerin Dağılımı

Siyasi	Kamusal İşler	Spor	Sosyal-Kültürel	Güncel	Asayiş
13	12	6	5	4	1

Yerel haberler içinde en yüksek sayı siyasi haberlere (13) aittir. Bu haberler DP'yi önplana çıkaran, destekleyen, CHP'yi ise olumsuz olarak temsil eden haberlerden oluşmaktadır. “Demokrat Parti Paloda genişliyor” (Parlar, 1949, s. 1), “Sivas D.P. Milletvekili adaylarını tanıtıyoruz” (1 Mayıs 1950, s. 1) gibi haberler gazetenin DP'yi desteklemeye yönelik haberleridir. Genel itibarıyla, bu haberler partilerin il, ilçe ve köy teşkilatlarıyla ilgilidir ve yerel siyasi aktörlerle ilgili haber sayısı çok azdır (Tablo 6). Sadece üç haber DP'nin yerel siyasi aktörü olan, daha sonra da milletvekili seçilen siyasiler hakkındadır ancak onların siyasi görüşlerine ait bilgi yoktur. Türkiye'nin o tarihteki siyasi iklimi göz önüne alındığında, yerel siyasiler- DP'li siyasi aktörler hakkında bu kadar az haber olması çok da anlaşılabilir bir durum değildir aslında. 1950 seçimleri ile ilgili yapılan çalışmalar, halkın öncelikle CHP'ye olan tepkisi yüzünden DP'ye oy verdiğini öne sürmektedir. Toplumdaki “yaygın bıkkınlık” (Eroğul, 2003, s. 85) hatta “düşmanlık” (Albayrak, 2004, s. 178) sebebiyle halk muhalefeti desteklemiş, DP'yi iktidara taşımıştır. Dolayısıyla, o günlerde Sivas halkının adayları tanımasına, gazetenin onları tanıtmaya gerek yoktur, DP'li olmaları yeterlidir. Doğal olarak da, gazete yerel adaylarla ilgili haber yapmak yerine DP'yi destekleyen, öven haber yapmayı tercih etmiş olmalıdır. Diğer yandan, bu haberleri yazanların bir kısmı zaten DP milletvekili adaydır.

Tablo-6: Yerel Siyasi Haber Dağılımı

DP	Parti etkinlikleri	6
	Yerel siyasi aktör	3
CHP	Parti etkinlikleri	4
	Yerel siyasi aktör	-

Kamusal işler başlığı altındaki haberler (12) yerel yönetimle ilgili olmakla birlikte, sorunları dile getiren, işleyişteki aksaklıkları eleştiren haberler olmaktan çok duyuru niteliğindeki haberlerdir. Genel olarak, baro, İskân Müdürlüğü, İlçe Seçim Kurulu, İl Genel Meclisi gibi kurumların toplantılarıyla ilgili haberler bir iki cümleden oluşmaktadır. “Bugün şehrimizde iki temel atma töreni yapılacak” (1 Eylül 1949, s. 1) gibi haberler de etkinlikleri duyuran haberlerdir. Az sayıdaki sosyal-kültürel haberler ise hiç yorumlanmadan verilmiştir. Örneğin “Eti Tiyatrosu Sivasta” (1 Ocak 1950, s. 1) haberi iki cümleden oluşur ve tiyatro ekibinin sayısı ve temsil yeri hakkında bilgi

verir. “Çimento Fabrikasındaki Balo” (1 Ocak 1950, s. 1) haberi de yılbaşı sebebiyle Sümerbank tarafından düzenlenen balo haberini iki cümleyle duyurur. “Bu gün yapılacak güreş müsabakaları” (1 Ekim 1950, s. 1) spor haberlerine, “İki çocuk kırdı kuzu otlatırken sele gittiler” (1 Temmuz 1950, s. 1) haberi de güncel habere örnektir.

Yerel Basın Olarak “*Hakikat*”

Yerel basın Türkiye’de, ülkenin tarihi koşullarına bağlı olarak, yerelliğin ötesine geçen bir nitelik gösterir. Çok partili döneme geçişte önemli bir artış gösteren yerel basında siyasi yönün ağırlıklı olduğu dikkat çekmektedir. Yereldeki gazetelerin % 80’den fazlasının siyasi gazete kimliği taşıdığı kabul edilirse, yerel basının gerçek anlamda yerel basın özelliği taşıdığını söylemek zor olacaktır. “Gerçek anlamda” yerel basın derken, a. gazete içeriğini büyük oranda yerel haber, konu ve olayların oluşturduğu gazete; b. sahiplerin asıl geçim kaynağının gazetecilik, olduğu ifade edilmektedir. Bu açıdan *Hakikat*’le ilgili şu olgular dikkat çekmektedir: a. Yerel basın, kapsamı itibarıyla yerel kamuoyuna yönelik hareket etmelidir. Dolayısıyla, öncelikle ve ağırlıklı olarak yerel kaynaklı olmalı, yerel gündemi ele alması gerekmektedir. Oysa çalışmada, *Hakikat* gazetesinin haber içeriğinin %80 oranında ulusal haberlerden oluştuğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla *Hakikat* gazetesinin temel olarak bölgenin sorunları ve ihtiyaçlarıyla ilgilenmediği, halkın sesi, sözcüsü olmadığı görülmektedir. Halkın istek ve şikâyetlerini yerel yöneticilere iletme ve/veya yerel yöneticilerin denetlenmesinde sağlamaya çalışmadığı ve yerel yöneticiler üzerinde –bu açıdan- baskı unsuru olmadığı söylenebilir. Halkla yöneticiler arasında bir köprü görevi görmediği, yerel kamu hizmetlerinin işleyişini kolaylaştırmaya ya da yönlendirmeye çalışmadığı açıktır. b. Bir gazetenin en önemli gelir kaynağı reklamdır ancak gazetede reklam yayınlanmamıştır. Gazete ortaklarının başka gelir kaynakları (ticaret, avukatlık, milletvekilliği gibi) olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre gazete, ortakların maddi katkıları ve matbaada yapılan diğer ticari işlerle ayakta durabilmektedir (Nair, 2000). Nitekim Rifat Öçten’in “Hakikat iki yaşına girdi” (1 Mart 1950, s. 1) başlıklı yazısı da bu açıdan bir açıklama olarak değerlendirilebilir. “Bir gazetenin hayat unsurunu ilan geliri olarak kabul eden gafiller...” ve “Hakikat gazetesinin ticari bir zihniyetle neşir hayatına konulduğunu bilmem ki iddia edenler var mıdır?” cümleleri gazetenin başka mali kaynaklar ile ayakta durduğunu işaret etmektedir. Dolayısıyla, gazetenin sahiplerinin asıl geçim kaynağı gazetenin kendisi değildir, gazete satışı değildir.

Yerel Siyasetin Aracı Olarak *Hakikat*

1945 yılında siyasal sistemin liberalleşmesiyle basında da daha özgür bir işleyiş başlamıştır. Güçlü bir sese sahip iktidar partisinin karşısında güçlü bir muhalefetin olabilmesi açısından basın büyük bir önem taşımaktadır. Sivas’ta *Hakikat* bu misyonu üstlenmiştir. Bu açıdan, olayların kaynağından uzak olan bir taşra şehrinde, ulusal basının zamanında ulaşmadığı ya da geç ulaştığı bir yerde yerel gazete, denilebilir ki, en önemli ve tek bilgi kaynağı olmaktadır. Tek olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır çünkü o tarihlerde gazete dışındaki tek kitle iletişim aracı radyodur. Radyo ise zaten devlet radyosudur. Ayrıca radyo alıcı sayısı son derece düşüktür. 1945 yılında nüfusa oranla 1000 kişiye düşen radyo sayısı 8.4’tür (Kocabaşoğlu, 1980, s. 207). Diğer yandan,

bilgi akışının merkezden yerele doğru akışında, özellikle ulaşım altyapısına bağlı olarak, ulusal basının eşzamanlılığı yaratamadığı dikkate alındığında, yerel basın adeta “hayati” önem taşımaktadır. Çünkü 1940’larda İstanbul’da basılan bir gazetenin taşrada okunması ancak günler sonra mümkün olmaktadır (Topuz, 2003). Koyukan (1995, s. 167) da 1940 yılında İstanbul gazetelerinin ne kadarının şehir dışına çıktığıyla ve genel olarak tirajlarla ilgili bilgi bulunmadığını söylemektedir. Dolayısıyla, bu dönemde yerel basının siyaset ve demokrasi açısından bir zorunluluk olduğu açıktır. 1940-1950 arası yıllarda, özellikle Ankara’nın doğusunda kalan yerlerde halkın en önemli bilgi kaynağı yerel gazete olmaktadır. Bu çerçevede, yerel gazetenin o bölge üzerindeki rolünün ulusal basından daha önemli olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim 2. Dünya Savaşı sonrasında Türkiye’de yerel gazete sayısında önemli bir artış görülmüştür. Turan (1992, s. 95) da siyasal hareketliliğin arttığı ve tansiyonun yükseldiği zamanlarda Anadolu’da yayınlanan gazetelerin sayısında artış görüldüğünü söyler.

CHP’nin siyasal yaşamdaki tek seçenek olmadığını ve DP’nin iktidara aday olduğunu halka duyurma açısından *Hakikat* önemli role sahiptir. Gazetenin haberleri ve makaleleri incelendiğinde, gazetenin DP’nin ismini sürekli duyurmaya ve çok güçlü olduğu mesajı vermeye çalıştığı görülür. CHP ile ilgili haber/yazı sayısı ise çok azdır ve bunlar da genel olarak olumsuz temsile yol açmaktadır ya da haber içeriğinde parti temsilcisinin görüşlerine/mesajlarına yer verilmemektedir. Örneğin, “Başbakanın dünkü gezileri” (1 Eylül 1949, s. 1) haberinde Başbakan Şemsettin Günaltay’ın ilçelerde halk ile temaslar yaptığı, konuşma yaptıktan sonra şehirden ayrılacağı duyurulur ama sözlerine yer verilmez. Yanındaki haberde ise “Celal Bayar mühim bir nutuk söyleyecek” başlığı vardır. Bayar’ın fotoğrafı kullanılarak 2 gün sonra yapılacak olan konuşmanın haberini yapan gazete hem DP adını tekrar zikretmekte hem okuyucuları Bayar’ın konuşmasına hazırlamaktadır. Tek-parti döneminin/CHP’nin en güçlü ismi, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ile ilgili hemen hiç haber yapılmaz. Örneğin, İzmir mahreçli “Cumhur başkanının İzmirdeki tetkikleri” (1 Ağustos 1949, s. 1) haberinde “Cumhurbaşkanı İsmet İnönü bugün buradaki tetkiklerine devam etmiştir. İnönü yarın Karaburun zelzele mıntikasına gidecektir.” denilmektedir ama İnönü’nün hiçbir sözüne yer verilmemiştir. Yanındaki haberde ise “D.P. seçimler için çok kuvvetlidir” başlığı atılmıştır ve CHP-İnönü ilişkisi kurularak CHP hedef alınmıştır. “D.Parti Başkanı Celal Bayar Turgutluda binlerce demokrat tarafından karşılandı” (1 Kasım 1949, s. 1) haberinde de, Bayar’a ve DP’ye ilginin büyük olduğu “binlerce demokrat” tarafından “tezahüratla” karşılandığı sözleriyle anlatılmaktadır. Oysa “C.H.P. kütüklerin tanzimi işlerine Parti Temsilcisi bulamıyor” (1 Mart 1950, s. 1), “Göledede Halk Partisi çöktü” (Kağan, 1950, s. 1) başlıklarıyla, CHP’nin kan kaybettiği, halktan ilgi görmediği, CHP’nin halkın desteğini kaybettiği, CHP’nin sonunun geldiği mesajları verilmektedir. “C.H. Partisi Zara Tekke köyündede hezimete uğradı” (Kalkaroğlu, 1950, s. 1) haberinde de, CHP’nin “...bu köyde sözlerini dinletecek kimse bulamadı”ğı ifade edilir. DP’nin Sivas teşkilatlanması ve parti faaliyetleri ise *Hakikat* gazetesi tarafından çok yakından takip edilmektedir. “Demokrat Parti Paloda genişliyor” (Parlar, 1949, s. 1) “Hafikte D. Parti yeni ocaklar açıyor” (1 Aralık 1949, s. 1) haberleri bunlara örnektir. Bu haberlerde, D.P.’ye yeni kayıtların “akın” halinde devam ettiği, halkın partiye katılımının arttığı duyurulmaktadır. “Tokat D.P. Ocak kongreleri başladı” (1 Aralık 1949, s. 1) tarihli haberde de DP İl Kongresi ile ilgili geniş bir habere

yer verilmiştir. İdare Kuruluna seçilenler arasında, gazetenin sahibi Nazım Ağacıklıoğlu, gazetenin köşe yazarlarından (avukat) Ercüment Damalı ve (tüccar) Ahmet Göze de bulunmaktadır. Ayrıca gazete, şehirdeki DP'lilerin haberleşme aracı gibi de kullanılır. Örneğin, gazetenin yazarlarından Rıfat Öçten, "Sivas D.P. İl Bşk." sıfatıyla, DP binasında yapılacak toplantının yer ve zamanını "D.P.lilere çağrı" (1 Mart 1950, s. 1) mesajıyla duyurur. İstanbul'da yapılan DP Kongresi ve partinin başkanı Celal Bayar'ın yapmış olduğu konuşma da manşetten verilir: "Celal Bayar Şunları Söyledi" (1 Nisan 1950, s. 1). Bayar konuşmasında, 14 Mayıs seçimlerini "bayram" olarak nitelemiş, gazetede "... Demokratlar o gün en büyük zaferlerini kazanacaklardır" sözlerine yer verilmiştir. Gazete adeta okuyucularına DP'nin seçimi kazanacağını kesin olduğu mesajını vermektedir. Seçim kampanyaları döneminde de yine sadece DP ile ilgili haberlere yer verilmektedir. 1 Mayıs (1950, s. 1) tarihli gazetede Samsun'da yapılan DP mitinginin haberi vardır. "30 Bin Demokratın katıldığı toplantı" haberine göre "Samsun Demokratlarının" düzenlediği bu açık hava toplantısı "muazzam" olmuştur. "30 bin" kişinin/demokratın katıldığı bir toplantı DP'ye halk desteğinin ne kadar büyük olduğunu göstermektedir ve okuyucu üzerinde güçlü bir etki yapacağı muhakkaktır. Aynı sayfada DP Milletvekili adaylarından İbrahim Duygun tanıtılmaktadır: "Sivas D.P. Milletvekillerini tanıtıyoruz:4".

Hakikat gazetesinin DP lehine kamuoyu oluşumunu sağlayacak şekilde ve CHP aleyhine eleştirilere yer verdiği görülmektedir. Gazete genel olarak, DP öncesi dönemden "Eski dönem" diye bahsederek o yılları yoksulluk, rüşvet, sömürü ve baskı dönemi olarak formüle etmektedir. Gazetenin ortaklarından Ercüment Damalı'nın o günkü yazısı "Demokrasi inhisar (baskı) altına alınıyor" (1 Ağustos 1949, s. 1) başlığıyla verilmiştir. Yazıda "Sayın Başbakanımızın, demokrasiye CHP'nin inhisarı altına almaya çalışmasını çok gördük... Ümide millet olan Demokrasiyi bari serbest bırakalım." diyerek CHP'nin, iktidar olduğu süre boyunca demokrasiyi baskıladığı ifade edilmektedir. Gazetenin ortaklarından Ahmet Göze de "Bal tutan parmağını yalar" (1 Kasım 1949, s. 1) başlıklı yazısında CHP döneminin yolsuzluklarla dolu olduğunu söyler. Bunun başlıca sebebi olarak da devletçi politika suçlanır. Devlet kurumlarındaki yolsuzlukların "Halk partisi devletçiliğini tabi neticeleri" olduğu yorumu yapılır. Gazetede sık sık CHP iktidarının devlet kaynaklarını israf ettiği suçlamasında bulunulur. "Ah bu ziyafetler" (Kanca, 1949, s. 1) başlıklı yazıda da, ülkede şehirler "hastanesiz", yollar "kaldırılmaz", mahalleler "susuz" iken bakanlar "Bu ziyafetlerde hangi memleket davasını görüşüp hallediyor" denilmektedir. "İlmi Demokrasi" (Damalı, 1949, s. 1) başlıklı yazıda da, iktidarın "... senelerden beri Ankaraya saraylar, abideler dikmekle meşgul olduğu" için "köylüyü unuttuğu" ifade edilir. Dolayısıyla, makalelerde CHP'nin otoriter, baskıcı, demokrasiye karşı olduğu yönünde mesajlar tekrarlanmakta ve DP'nin iktidar olması gerektiği vurgulanmaktadır. Gazetenin devamlı yazarlarından olmayan Zeynel Sun, "Demokrat Partiye şiddet politikası yüklenemez" (1 Nisan 1950, s. 1) başlıklı yazısında iktidarın DP'ye yaptığı "baskı" ve "kanundışı" uygulamaları şu sözlerle eleştirmektedir: "Kurulduğu günden beri "her cevri sineye çekmekte" inanılmaz bir tahammül gösteren Demokrat parti, hudutsuz müsamahasını ve cebrü şiddetten nefretini, hiç şüphesiz kuruluşundaki hikmete borçlu olmakla beraber Muhterem Celal Bayarın hazreti Eyyubu imrendirecek..." sabrına da borçludur. "...yer yüzünün hiçbir milletine ait siyasi tarihte, hakkında reva görülen kanun dışı hareketlere karşı Demokrat Partimiz kadar sabur davranan muhalif bir

partiye rastlanmamıştır.” Seçime günler kala DP’nin güçlü isimlerinden, gazeteci kökenli Cihat Baban da *Hakikat*’te bir başyazı kaleme almıştır. 1946 seçimlerinde DP’den İzmir milletvekili seçilmiş olan Cihan Baban “Hatalı Yolda Israr” (1 Mayıs 1950, s. 1) başlıklı yazısında CHP’nin “propagandacılarının” DP adaylarını gözden düşürmeye çalıştıklarını söyler. Yazara göre CHP, “memlekette demokrasi fikrini yerleştirmek” için çalışan, “... elinde tuttuğu adalet terazisiyle yarım asrı geçen bir ömrü bu memlekette hak fikrinin yerleşmesine hasretmiş” olan Yargıtay üyesi Halil Özyörük’ü “çürütmek için hummalı bir gayrete sürüklenmiş”tir.

Hakikat gazetesindeki bu haberlerin ve söylemin, öncelikle 1950 seçimlerini, genel olarak da halkın, siyasal yaşamın en büyük iki aktörü olan CHP ve DP hakkındaki görüşlerini belirlemede etkili olacağı açıktır. Sivas halkı siyasileri ve siyasal yaşamda olup bitenleri *Hakikat*’in gözüyle de görüp anlamlandırmaktadır. Demokrasilerde iktidarın el değiştirmesi tabiidir ve çok-partili sisteme geçişle birlikte kamuoyu daha önce olmadığı kadar önemli hale gelmiştir. *Hakikat* de bir gazete olarak kamuoyunun inşasında elbette rol oynayacaktır. Bu açıdan, gazete siyasal ve toplumsal gelişmeler hakkında halkın bilgi/enformasyon ihtiyacının karşılanmasında etkin rol oynarken, yerel kamuoyunu şekillendirmede tarafsızlık ve nesnellik ilkelerini DP lehine geri plana atan bir yayın politikası sergilemiştir. Haberlerin ağırlık merkezinin DP’den yana olduğu açıktır. Yazı/ haberlerin çoğu DP ile ilgili, partiyi destekleyen, halk nezdinde partiyle ilgili olumlu etki yaratacak haberlerdir. CHP ile ilgili az sayıdaki haber ise sadece olumsuzluk içerir. Bu açıdan, haber üretiminde dengesizlik sözkonusudur. Haber dili açısından da DP lehine, CHP aleyhine taraflılık olduğu görülür. DP haberlerinde “muazzam”, “çok kuvvetli”, “akın akın” gibi olumlayıcı kelimeler, CHP haberlerinde ise “çöktü”, “hezimete uğradı”, “sonu geldi” gibi subjektif ifadeler kullanılmıştır. Dolayısıyla *Hakikat*’in, iktidarın el değiştirmesini sağlamaya yönelik olarak – yerel düzeyde – aktif rol oynadığı görülmektedir.

Yerel düzeyde siyaset açısından da yerel basın büyük önem taşımaktadır. Varol (1986) 1950’li yıllarda Bandırma yerel basını üzerine yaptığı çalışmada, yerel gazetecilerin siyasal yelpazenin ayrı taraflarında yer almış ve siyasetle iç içe geçmiş olduklarını ortaya koyarak, “Bu olgu, yerel gazeteciliğin; yerel siyasetin bir aracı olup, yerel düzeydeki siyasal aktörlerin siyasal etkinliklerine yardımcı bir etkinlik olduğunun bir diğer kanıtı olarak” görülebileceğini söyler. Yerel siyasal çatışmada taraflar, parti içi ya da partiler arası tarafları, “... karar alma ve uygulama sürecinde kamuoyunu kendi lehlerine oluşturup çekebilmek için yerel basını kullanırlar, kullanmaktadırlar.” (s. 265). Varol sonuç olarak, yerel basının yerel siyasal sürece iki şekilde katıldığını işaret eder: Doğal haber verme işleviyle ve yerel siyasetin aracı olarak kamuoyunun oluşturulmasını sağlayarak. Haber verme işleviyle halkın yerel tartışma ve çatışmalardan haberdar olmasını ve sorunlara ilişkin tutumlarının belirlenmesinde etkide bulunmaktadır. Siyasetin aracı olarak da yerel gazeteciler yerel siyasetin/siyasilerin kamuoyu oluşturmasına katkıda bulunmaktadır (s. 267). Nair (1999, ss. 51-52) de, bu açıdan bölge gazetelerinin belli bir kamuoyu oluşturduğunun görüldüğünü vurgular. Turan (1992, s. 95) da yerel basının siyasal karakterine dikkat çekerek bu gazetelerin siyasal örgütlenmeler açısından çoğu zaman siyasi partilerin altyapılarını oluşturduklarını söyler. Gazetenin sahipleri de buldukları yerin “toplum lideri” konumundadır. Dolayısıyla, yerel gazetelerin sosyal/siyasal gücü

merkezi konumdadır.

Dolayısıyla, çok partili hayata geçiş gazeteleri sadece çok önemli bir enformasyon kaynağı haline getirmemiş, bir propaganda aracı hatta silahı haline de getirmiştir. Karayaman (2021) CHP parti müfettişlerinin raporları üzerine yaptığı çalışmada, CHP'nin basını etkili bir şekilde kullanmadığını, DP'nin ise basını güçlü bir propaganda aracı olarak kullandığını ortaya koyar. Raporlarda parti müfettişleri, CHP'nin yayın organı *Ulus*'un inandırıcılığını kaybettiğini, satış rakamlarının düştüğünü belirtirler. Bu raporlarda CHP lehine yayın yapan gazetelerin desteklenmesi ya da “yeni bir gazete çıkartılarak propaganda unsuru olarak kullanılmasını” önerdiklerine göre, CHP'nin basını etkili bir propaganda malzemesi olarak kullanmadığı söylenebilir. Sivas Bölge Müfettişi Hamdi Orhon'un 5 Eylül 1949 tarihli raporunda, Ülke gazetesinin CHP yanlısı olduğu ancak DP'yi destekleyen *Hakikat* gazetesi yüzünden satışlarının düştüğü ve maddi sıkıntı içine girdiği belirtilmektedir. Orhon raporunda “...Bu gazetenin idaresine katılmak lazımdır. Partice yeni gazete çıkarmanın külfeti malumdur. Ülke'nin sahibini merkeze çağırarak muayyen bir himaye usulüyle içine girmek ve böylece bu gazeteyi istikbalinden emin, yapıcı, mücahit bir hale ifrağ eylemek icap eder.” (s. 270) demektedir. Dolayısıyla gazetenin CHP'yi tutmakla birlikte güçlü bir propaganda aracı işlevini yerine getirmediği eleştirisi yapılmıştır. Üstelik gazetenin sahibi Kemal Kitapçı'nın babası ve eniştesi CHP milletvekilidir. Aslında 1948 yılına ait bir belge (Kocabay, 1948), bu gazetenin, *Hakikat*'e oranla tarafsızlığını ortaya koyar. O tarihte Sivas'taki tek gazete Ülke'dir. CHP İl İdare Kurulu'ndan Genel Sekreterliğe gönderilmiş olan bu yazıda, gazetede (Celal Bayar ile ilgili bir yazıda) “Büyük puntolarla ve adeta sempatici ifadelerle karşı partinin lideri hakkında” yayın yapılması eleştirilmektedir.

Diğer yandan, Sivas Valiliği tarafından hazırlanmış Sivas Kültür Envanteri'nde gazete ile ilgili olarak “Demokrat Parti'nin tarafında yayın yapmak üzere” kurulduğu belirtilmektedir. Nitekim gazetenin ortaklarından Avukat Rıfat Öçten, Avukat Ercüment Damalı ve “tüccardan” Ahmet Göze Ocak 1950'de DP'nin İl İdare Kurulu üyeliğine seçilmişlerdir. Ortaklardan Öçten, Göze, Damalı ve gazete yazarlarından İbrahim Duygun 14 Mayıs 1950'de yapılan genel seçimlerde milletvekili olarak, yereldeki siyasal etkinlerini Meclis'e taşımışlardır.

Sonuç ve Değerlendirme

Bu çalışma, bir yerel basın örneği olarak, Sivas basın tarihinde karanlıkta kalmış *Hakikat* gazetesini gün ışığına çıkarmayı amaçlamıştır. Yapılan çalışma sonucunda elde edilen bulgular üzerinden varılan sonuçlar iki açıdan değerlendirilebilir: 1. Gazetenin yerel basın özelliği, 2. Gazetenin siyasetteki rolü.

1. Yerel basının yerel özelliğine göre, bir gazetenin yayınlandığı bölgede yaşanan olayları, gelişmeleri, sorunları yöre halkına ve yöneticilerine iletme görevini yerine getirmesi gerekmektedir. Diğer yandan, yerel yöneticilerin kamu hizmetlerini duyurmak, sorgulamak ve denetleme görevi de yerel basının sorumluluğudur. Yerel basın, kapsamı itibarıyla yerel olmasından kaynaklı, kamuoyu oluşumunda yerel kamuoyuna yönelik

içerik sağlamalıdır. Dolayısıyla, öncelikle ve ağırlıklı olarak yerel kaynaklı olmalı, yerel gündemi ele alması gerekmektedir. *Hakikat* gazetesi de ilk sayısında gazetenin, Sivas'ın stratejik konumu dolayısıyla, bir bölge gazetesi olarak yayınlanacağını belirtmiştir. Ancak yapılan çalışma, *Hakikat*'te yayınlanan ulusal haberlerin oranının % 80 gibi çok yüksek bir sayıya karşılık geldiğini ortaya koymuştur. Yerel haberlerin oranı ise % 20 olarak tespit edilmiştir. Çalışma, gazetenin haber içeriğinin yerel yönetim sorunlarıyla, halkın talep ya da şikâyetleriyle de çok az ilgili olduğunu ortaya koymaktadır. Yerel haberlerin içinde de yine en yüksek orana sahip olan siyasi haberler, siyasi çatışmanın yereldeki yansımalarına aittir. Gazetenin içerik açısından bir bölge gazetesi olarak değerlendirilebilmesi de mümkün değildir. Çünkü çalışmada, gazetede ki haberlerin % 92 oranında Ankara ve batısındaki şehirlere ait olduğu, Sivas ve civarı olarak kabul edilecek şehirlere ait haberlerin oranının ise % 8 olduğu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla, gazetede ki haberlerin sayısal/oransal olarak yerel basını temsil ettiğini söylemek mümkün değildir. Çalışma, gazetenin yerel basın olarak değerlendirildiğinde son derece yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır. Başka bir deyişle gazete yerel basın niteliğinden çok, ulusal basın benzeri bir içerik göstermektedir.

2. Yerel bir gazete olarak *Hakikat*, demokrasiye geçiş sürecinin bir ürünü olarak, Sivas'ta, iktidardan bağımsız, ilk özgür gazete olarak doğmuştur. Ancak gazete haber üretiminde tarafsızlık, dengelilik gibi ilkeleri bir tarafa bırakarak DP lehine kamuoyu oluşturmaya yönelik bir yayın politikası izlemiştir. Haberlerin çoğu DP ile ilgilidir, CHP ile ilgili az sayıdaki haber ise daima olumsuz anlam üretir. Haberlerde DP “muazzam”, “çok kuvvetli” olarak anlatılırken, CHP'den “çöktü”, “hezimete uğradı” şeklinde bahsedilir. Gazetenin sahiplik yapısı ve kuruluşuna bakıldığında da DP ile aradaki ilişki ve organik bağ görülür. *Hakikat*, Mart 1949'da, yani çok partili hayata geçişin hemen arkasından değil, Mayıs 1950 genel seçimlerin öncesinde kurulmuş bir gazetedir. Kurucuları ve köşe yazarları profesyonel gazeteciler/yazarlar/edebiyatçılar değil, şehrin ileri gelenlerinden, serbest meslek erbabı diye nitelenebilecek kişilerdir. Bu kişilerin, siyasal yelpazenin muhalefet kanadında yer almış olduğu bilinmektedir. Fiilen siyasetin içindedirler, DP'nin Sivas yapılanması içindeki aktif elemanlarıdır. Gazetenin kurucuları ve yazarları DP'nin Sivas yerelinde parti örgütlenmesi ve altyapısını oluşturmada ve daha sonra da milletvekili olarak ulusal çapta siyasetin aktörleri olmuşlardır. Çalışmada, gazetenin yerel siyasette rol oynamak isteyen taraftarlarca, DP'yi desteklemek, DP'nin lehine kamuoyu oluşturmak ve böylece siyasal etkinlikte bulunmak amacıyla kurulduğu sonucuna varılmıştır. Bu açıdan, gazetenin amacına ulaşmış olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak, *Hakikat* gazetesi 2. Dünya Savaşı sonrası değişim sürecinde, yerel basın işlevini yerine getirmekten çok, siyasetin bir aracı olarak işlev görmüştür. Ne kadar taraflı da olsa *Hakikat*, iktidara karşıt/eleştirel/muhalif bir gazete olması sebebiyle önemlidir. Düşünce alanında bir “ikinci ses” ve dolaylı da olsa iktidarın üzerinde bir baskı unsuru olarak demokrasiye katkıda bulunma açısından önemli bir misyonu yerine getirmiştir.

Etik Beyanı: Yazar çalışmanın, etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalar arasında yer aldığını beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Kastamonu İletişim Araştırmaları

Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarına aittir.

Yazar Katkısı: Yazarın katkı oranı % 100'dür.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

Kaynakça

Albayrak, M. (2004). *Türk siyasi tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*. Ankara: Phoenix Yayınevi.

Baban, C. (1950, 1 Mayıs). Hatalı yolda ısrar. *Hakikat*, s. 1.

Bal, H. (2016). *Nitel araştırma yöntem ve teknikleri*. İstanbul: Sentez Yayınları.

Bektaş, A. (2018). *Kamuoyu, iletişim ve demokrasi* (5. Basım). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Damalı, E. (1949, 1 Eylül). Demokrasi inhisar altına alınıyor. *Hakikat*, s. 1.

Damalı, E. (1949, 1 Aralık). İلمي demokrasi. *Hakikat*, s. 1.

Eroğul, C. (2003). *Demokrat Parti tarihi ve ideolojisi*. Ankara: İmge Yayınevi.

Forrer, C. V. (1992). *Popüler günlük basını nasıl bir gelecek bekliyor?*. J.-M. Charon (Ed.), (O. Tatlıpınar, Çev.), *Medya dünyası* (s. 165-167) içinde. İstanbul: İletişim Yayınları.

Gezgin, S. (1998). Yerel basın ve değerlendirme ölçütleri. *İletişim*, (7), 5-14.

Gezgin, S. (2007). *Türkiye'de yerel basın*. S. Gezgin (Ed.), *Türkiye'de yerel basın* (s. 177-196) içinde. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.

Girgin, A. (2001). *Yerel gazetecilik*. İstanbul: İnkılap.

Göze, A. (1949, 1 Kasım). Bal tutan parmağını yalar. *Hakikat*, s. 1.

Gurevitch, M., ve Blumler, J. G. (1997). *Siyasal iletişim sistemleri ve demokratik değerler*. S. İrvan (Ed.), *Medya kültür siyaset* (s. 199-219) içinde. Ankara: Ark.

Güngör, N. (2016). *İletişim kuramlar yaklaşımlar* (3. Baskı b.). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Gürel, N. (2007). *Yerel basının işlevi ve demokrasilerde önemi*. S. Gezgin (Ed.), *Türkiye'de yerel basın* (s. 171-175) içinde. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.

Hakikat. (1949, 1 Mart). Hakikat niçin çıkıyor. *Hakikat*, s. 1.

- Hakikat. (1949, 1 Ağustos). Cumhur başkanının İzmirdeki tetkikleri. *Hakikat*, s. 1.
- Hakikat. (1949, 1 Ağustos). D.P. seçimler için çok kuvvetlidir. *Hakikat*, s. 1.
- Hakikat. (1949, 1 Ağustos). İran-Ürdün münasebeti. *Hakikat*, s. 1.
- Hakikat. (1949, 1 Eylül). Balkanlarda yeni bir harbe doğru. *Hakikat*, s. 1.
- Hakikat. (1949, 1 Eylül). Başbakanın dünkü gezileri. *Hakikat*, s. 1.
- Hakikat. (1949, 1 Eylül). Bugün şehrimizde iki temel atma töreni yapılacak. *Hakikat*, s. 1.
- Hakikat. (1949, 1 Eylül). Celal Bayar mühim bir nutuk söyleyecek. *Hakikat*, s. 1.
- Hakikat. (1949, 1 Eylül). Cumhurbaşkanı aleyhine yapıştırılan beyannameler. *Hakikat*, s. 1.
- Hakikat. (1949, 1 Kasım). D.Parti başkanı Celal Bayar Turgutluda binlerce demokrat tarafından karşılandı. *Hakikat*, s. 1.
- Hakikat. (1949, 1 Aralık). Hafikte D.Parti yeni ocaklar açıyor. *Hakikat*, s. 1.
- Hakikat. (1949, 1 Aralık). Tokat D.P. ocak kongreleri başladı. *Hakikat*, s. 1.
- Hakikat. (1950, 1 Ocak). Çimento fabrikasındaki balo. *Hakikat*, s. 1.
- Hakikat. (1950, 1 Ocak). Eti tiyatrosu Sivasta. *Hakikat*, s. 1.
- Hakikat. (1950, 1 Şubat). Bursada yağmurlar başladı. *Hakikat*, s. 1.
- Hakikat. (1950, 1 Mart). C.H.P. kütüklerin tanzimi işlerine parti temsilcisi bulamıyor. *Hakikat*, s. 1.
- Hakikat. (1950, 1 Nisan). Celal Bayar şunları söyledi. *Hakikat*, s. 1.
- Hakikat. (1950, 1 Mayıs). Sivas D.P. milletvekillerini tanıtıyoruz. *Hakikat*, s. 1.
- Hakikat. (1950, 1 Haziran). Hükümet programı dün mecliste görüşülmeye başlandı. *Hakikat*, s. 1.
- Hakikat. (1950, 1 Temmuz). İki çocuk kırdı kuzu otlatırken sele gittiler. *Hakikat*, s. 1.
- Hakikat. (1950, 1 Temmuz). İstanbul sergisi bugün açılıyor. *Hakikat*, s. 1.
- Hakikat. (1950, 1 Temmuz). Milletvekillerimizden Rıfat Öçten bugün Ankara'ya gidiyor. *Hakikat*, s.1.
- Hakikat. (1950, 1 Temmuz). Ruslar İran hududunda acele olarak siperler kazıyor ve

- istihkamlar yapıyorlarmış. *Hakikat*, s. 1.
- Hakikat. (1950, 1 Ağustos). Komünistlerin elinden bir şehir geri alında. *Hakikat*, s. 1.
- Hakikat. (1950, 1 Eylül). Balıkesirdeki orman yangını. *Hakikat*, s. 1.
- Hakikat. (1950, 1 Ekim). Bugün yapılacak güreş müsabakaları. *Hakikat*, s. 1.
- Hakikat. (1950, 1 Ekim). D. Parti müfettişi Tokattan Sivasa döndü. *Hakikat*, s. 1.
- Kağan, A. (1950, 1 Nisan). Gölede Halk Partisi çöktü. *Hakikat*, s. 1.
- Kalkaroğlu, M. (1950, 1 Nisan). C.H. Partisi Zara Tekke köyünde de hezimete uğradı. *Hakikat*, s. 1.
- Kanca. (1949, 1 Ekim). Ah bu ziyafetler. *Hakikat*, s. 1.
- Karayaman, M. (2021). CHP parti müfettişlerinin kaleminden Demokrat Parti'nin iktidara gelişi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, (103), 253-292.
- Kocabaşoğlu, U. (1980). *Şirket telsizinden devlet radyosuna*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 442.
- Kocabay, H. (1948, 30 Mart). Sivas'ta Ülke adında Kamil Kitapçı'nın çıkardığı gazeteden başka neşriyat olmadığı ve gazetede yayınlanan Celal Bayar hakkındaki makale üzerine mütalaa. [CHP resmi yazışma]. Cumhuriyet Halk Partisi (490-1-0-0/1285-273-3, 8.Büro). Devlet Arşivleri Başkanlığı/Cumhuriyet Arşivi, Ankara.
- Koloğlu, O. (1993). Türkiye'de yerel basın. *Medya*, 6(2), 16-17.
- Koloğlu, O. (2020). *Basın tarihi, Osmanlı'dan 21. yüzyıla*. İstanbul: Pozitif Yayınevi.
- Koyukan, B. R. (1995). Anadolu basını hakkında istatistiki gözlemler. *Kebikeç*, (2), 165-172.
- Köse, H., & Bakan, U. (2010). Erzurum yerel gazetelerinin veri zarflama analizi (VZA) yöntemiyle ölçülmesi. *İletişim*, (13), 7-28.
- Matbuat Kanununun 50 nci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun. (2021, 13 Temmuz). *Resmi Gazete* (Sayı: 6336). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/6336.pdf>
- Nair, G. (1999). *1878-1999 Sivas basını*. Sivas: Dilek Matbaacılık.
- Nalcıoğlu, B.U. (2007). *Türkiye'de yerel medya çalışmaları, yerel medyanın sorunları ve çözüm önerileri*. S. Gezgin (Ed.), Türkiye'de yerel basın (s.197-209) içinde. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.

- Öçten, R. (1950, 1 Mart). D.P. lilere çağrı. *Hakikat*, s. 1.
- Öçten, R. (1950, 1 Mart). Hakikat iki yaşına girdi. *Hakikat*, s. 1.
- Öztoprak, İ. (1981). Kurtuluş Savaşı basını üzerine. *İletişim*, (3), 67-78.
- Parlar, N. (1949, 1 Kasım). Demokrat Parti Paloda genişliyor. *Hakikat*, s. 1.
- Schneider, W. ve Raue, R. (2002). *Gazetecinin el kitabı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Sivas Kültür Envanteri. (t.y). Sivas'ta yayınlanan haber gazeteleri. Erişim adresi: sivaskulturenvanteri.com/sivasta-yayinlanan-haber-gazeteleri/
- Sun, Z. (1950, 1 Nisan). Demokrat Partiye şiddet politikası yüklenemez. *Hakikat*, s. 1.
- Topuz, H. (2003). *II. Mahmut'tan holdinglere Türk basın tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Turan, Y. (1992). *Yerel basın kurultayı paneller*. Adana: Çukurova Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.
- Varol, M. (1986). Yerel basın ve yerel düzeyde siyaset. *Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yıllığı 1983-1985*, 8, 263-269.
- Vural, A. M. (1996, Kasım-Aralık). Yerel kamuoyunun kitle iletişim aracı olarak yerel basın. *Yeni Türkiye*, 2(12), 1053-1067.
- Vural, A. M. (1997). *Bir iletişim kurumu olarak yerel basının kamuoyu oluşumu sürecindeki işlevi ve yerel basın-kamuoyu ilişkileri* (Yayınlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Vural, A. M. (1999). *Yerel basın ve kamuoyu*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Vural, A. M. (2007). İşlev, önem ve misyonlarıyla yerel basın ve Eskişehir örnekleminde elde edilen bulgular. S. Gezgin (Ed.), *Türkiye'de yerel basın* (s. 337-356) içinde. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Yeşilçayır, N. (2011, Mart). Çok partili döneme geçiş sürecinde Türk basını. *Atatürk Araştırmaları Merkezi Dergisi*, 27(79), 131-191.
- Yörük, A. (1949, 1 Ekim). İstanbulda ne kadar ilk okul öğrencisi var. *Hakikat*, s. 1.
- Zeren, Z. (1950, 1 Mayıs). 30 bin demokratın katıldığı toplantı. *Hakikat*, s. 1.